

A nemzetközi rendszer és gazdaság új kihívásai – trendforduló idején

A világgazdaság átrendeződése az orosz–ukrán háború kontextusában

Az előadás a 2010-es évek Nyugat alkonyát vizionáló előrejelzéseinek tükrében vizsgálja a világgazdaság átrendeződését az orosz–ukrán háború idején. A transzatlanti szövetség lassú eróziója, Kína felemelkedése és az Egyesült Államok belső problémái egy új világrend kialakulását sejtették. A 2020-as évtized elején azonban a Nyugat hanyatlása helyett a Nyugat újjászületése látszik. Ez az orosz–ukrán háború idején látványossá vált, ám az előadásban ennek mélyebb, rendszerszintű okait mutatom be – Kornai János elméletét követve, a szabadság és a technológiai fejlődés kapcsolatára rámutatva. Az előadás végén két kérdésre keresem a választ: vajon új hidegháború felé tart-e a világ, és lehetséges-e a hídszerep Magyarország számára Kelet és Nyugat között.

Háború, biztonság, nemzetközi együttműködés

Nyolc hónapja folyik az orosz–ukrán háború, amely nemcsak konvencionális fegyveres küzdelem, hanem politikai, diplomáciai, információs, gazdasági, kiber és humán területen egyaránt zajlik: regionális és globális hibrid összecsapássá változott. Az előadás a háborút biztonságpolitikai, katonai, nemzetközi együttműködési (NATO, EU) szempontból vizsgálja, bemutatja a hadviselés hatásait a harcoló felekre, szövetségi tagállamokra, biztonsági szervezetekre. Bizonyítja, hogy a harcoló haderők megnövekedett háborús szükségleteinek biztosítása hadfelszerelési eszközökben és ellátási anyagokban rendkívüli megoldásokat igényel. Amíg a háború lehetséges eszkalációja katonai vonatkozásban többé-kevésbé kiszámítható, az összetett hibrid hatások nemzeti, regionális és globális vonatkozásban nehezen kalkulálhatók, erősebb nemzetközi összefogásra és együttműködésre van szükség.

A központi bankok új feladatai és a monetáris politika régi dilemmái

A monetáris arany korszakát követően a fejlett piacgazdaságokban a központi bankok gazdaságpolitikai csúcsherepet kaptak, melynek hatékony betöltéséhez intézményi önállóság kellett. Az infláció megszelídülésének éveiben már kevésbé fontos a jegybanki függetlenség, válságok idején pedig a költségvetési politikáé a primátus. 2007 után a közhangulat a pénzintézetek ellen fordult, a jegybankokkal szembeni kritikák erősödtek, gyengült a legitimitásuk. Az európai peremvidéken sokban más a monetáris politika karaktere, eltérő a jegybanki szerep. Vajon az infláció újbóli megjelenése visszahozza az erős jegybank gondolatát? Lehet-e valódi zöld jellege a monetáris politikának? Az új pénzfajták megjelenése

mérsékli vagy éppen növeli a jegybankok fontosságát? A legújabb technológia, politikai és intellektuális trendek a központi bankokról elfogadott évszázados igazságokat kérdőjelezik meg.

Közgazdaság-tudományi válaszok gazdasági világválságtól világválságig

Az előadás rövid áttekintést ad arról, hogy a közgazdaságtudomány milyen válaszokat adott a világgazdasági válságokra és az azt követő strukturális átalakulásokra az 1970-es évek olajválsága óta. A keynesiánus gondolkodás háttérbe szorulása után a monetarizmus és az új klasszikus makroökonómia került domináns pozícióba. Noha az elmélet sokat gazdagodott, és pl. a neokeynesiánusok, az intézményi, a viselkedési közgazdaságtan új belátásokat hoztak, a döntéshozókat a gazdaságpolitikában inkább a főáram által kínált modellek befolyásolták. Ennek hatása jól nyomon követhető a 2008-as globális válsághoz vezető úton a pénzügyi rendszer szabályozásában. Ugyanakkor egy tanulási folyamat is megfigyelhető a válságot követően, a következő válság, a COVID-19 járvány kezelésében.

A Közel-Kelet és Észak-Afrika a változó világrendben

Miközben a Közel-Kelet és Észak-Afrika előbb a hidegbáborús bilaterális, majd az Egyesült Államok által dominált liberális nemzetközi rendszernek integrált része volt, ebben a keretrendszerben a regionális rend saját dinamikával rendelkezett.

Bár a Közel-Kelet és Észak-Afrika változatlanul „penetrated region”, azaz külső hatalmak komoly befolyással rendelkeznek a térség egyes kérdéseiben (olaj, gáz, konnektivitás, stb) és/vagy egyes konfliktusaiban (Izrael és a térség országainak kapcsolatai, szaúdi-iráni versengés, stb), a térség egészének dinamikáját – különösen az Egyesült Államok immár évtizedes visszavonulási szándékának árnyékában - mégis a térségen belüli realitások és folyamatok határozzák meg.

Az amerikai–kínai vetélkedés, valamint az orosz–ukrán háború, mely az európai/nyugati narratívákban egy új világrend eljövételét vízionálja, a Közel-Kelet és Észak-Afrika vonatkozásában lehetőséget és játékteret jelent. Ebben az alakuló rendben ugyanis a térség államai nem kényszerülnek választásra az Egyesült Államok és Kína, vagy az Egyesült Államok/Nyugat és Oroszország között.

Latin-Amerika – újabb elvesztett évtized?

A legújabb mérföldkövet a latin-amerikai térség függő fejlődési mintázatában a 2014-es év jelenti, amikor a globális gazdasági kontextus megváltozása (nyersanyagárak

szuperciklusának kifulladására, a kínai gyors gazdasági növekedés és nyersanyaghiány (lassulása) nyomán a 2000-es évek relatív fellendülése kifulladásra került és felszínre kerültek az új állam-vezérelte fejlődési modell visszasságai. A 2014 és 2023 közötti időszak egy újabb elvesztett évtizedként aposztrofálható, hiszen az ECLAC adatai alapján ebben az időszakban a várható gazdasági növekedés éves átlagban legfeljebb 0,7% lesz (jelentősen elmaradva a „klasszikus” 80-as évek elvesztett évtized 1,4%-os ütemétől is). Az előadás rámutat az újabb elvesztett évtized háttérében meghúzódó okokra, és vázolja közelmúlt főbb (társadalmi és politikai) változásait, amelyek alapjaiban befolyásolhatják a térség jövőbeli fejlődési pályáját.